

odası bulunmaktaydı (Haskan, III, 1244-1245). Oğlu Müftüzâde Abdullah Efendi medresenin bir odasını kütüphane haline getirip buraya 425 adet kitap bağışlamış ve 1099 (1688) tarihinde bir vakfiye düzenlemiştir (Erünsal, s. 68, 295).

Minkârîzâde ailesi bugüne kadar devam etmiştir. Oğlu Abdullah Efendi, damadı Çankırılı Mustafa Râsîh Efendi kazaskerliğe kadar yükselmiş, bunun oğlu Damadzâde Ahmed Efendi şeyhülislâmlığa getirilmiş, böylece Minkârîzâde'nin kızı ve damadından gelen soyu Damadzâdeler adıyla sürmüştür (Öztuna, II, 780-781). Şeyhülislâm İmâm-ı Sultânî Mehmed Efendi, Şeyhülislâm Menteşzâde Abdürrahim Efendi, Şeyhülislâm Mirza Mustafa Efendi, Şeyhülislâm Atâullah Mehmed Efendi Minkârîzâde'nin talebeleridir.

BİBLİYOGRAFYA :

İstanbul Şer'iyye Sicilleri Arşivi Evkâf-ı Hümâyun Müfettişliği, nr. 74, s. 175-181; Atâî, *Zeyl-i Şekâik*, s. 692-693; Abdurrahman Abdî Paşa *Vekâyi'nâme'si* (haz. Fahri Çetin Derin, doktora tezi, 1993), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 134, 223, 285-286, 305, 363, 373-374; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekâyiât* (haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 1995, s. 38, 44; Silâhdar, *Târih*, I, 229, 431-432, 434-435, 633; Şeyhî, *Vekâyi'u'l-fuzalâ*, I, 439-441; Râsîd, *Târih*, I, 25, 95-96, 133, 136-137, 151-153, 161-162, 304; İszâde *Târihi* (haz. Ziya Yılmaz), İstanbul 1996, s. 118, 128, 157; Ayvansarâyî, *Hadîkatü'l-cevâmi'*, II, 214-215; *Devhatü'l-meşâ-yih*, s. 70-71; *İlmiyye Salnâmesi*, s. 483-484 (fetvasından bir örnek); Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/2, s. 478-479; a.mlf., *İlmiye Teşkilâtı*, s. 182, 183, 197, 215; Danişmend, *Kronoloji*, V, 129; Rycaut, I, 154-295; Konyalı, *Üsküdar Tarihi*, II, 290, 547; M. Kemal Özergin, "Rumeli Kadılık"nda 1078 Düzenlemesi", *İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan*, Ankara 1976, s. 251-309; Erünsal, *Türk Kütüphaneleri Tarihi II*, s. 68, 164, 295; M. C. Zilfi, *The Politics of Piety: The Ottoman Ulama in the Postclassical Age: 1600-1800*, Minneapolis 1988, s. 117, 180, 189, 204, 205; Öztuna, *Devletler ve Hanedanlar*, II, 779-782; Necdet Yılmaz, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf*, İstanbul 2001, s. 220, 366; Mehmet Nermi Haskan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, İstanbul 2001, I, 44, 68; II, 644-645, 894; III, 1244-1245, 1335.

MEHMET İPŞİRLİ

MINNET (الْمِنَّةُ)

Sözlükte "birine iyilik etmek, ihsan ve ikramda bulunmak" anlamındaki menn masdarından isim olup biri Allah'a, diğeri insana nisbet edilmek üzere iki bağlamda kullanılmaktadır. Men ve minnet Allah'a izâfe edildiğinde O'nun bütün varlıklara olan lutuf ve keremini, in'am ve ih-

sanını; insana nisbet edildiğinde ise başkasına yaptığı iyiliği başa kakması, karşılık beklemesi gibi olumsuz tutumları ifade eder (Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "menn" md.). Ayrıca men kelimesi, Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın İsrâiloğulları'na lutfettiği bir tür yiyeceğin adı olarak da geçmektedir (el-Bakara 2/57; el-A'râf, 7/160; Tâhâ 20/80; bk. MEN ve SELVÂ). Aynı kökten gelen mennân hadislerde "çok lutfkâr, ihsanı bol olan, verdiğini karşılıksız veren" anlamında Allah'ın isimlerinden biri olarak geçtiği gibi (İbn Mâce, "Du'â", 10) "yaptığı iyiliği sayıp döken, başa kakan" mânâsında insan için de kullanılmaktadır (Müslim, "İmân", 171; Tirmizî, "Birr", 41). İbnü'l-Esir, Arapça'da men kökünün "karşılık beklemeden iyilik etme" mânâsını ifade ettiğini, Allah'ın mennân isminin de bu kökten geldiğini, insan için kullanılıp kınama ve eleştiri anlamı içeren mennân isminin ise minnetten geldiğini belirtir (*en-Nihâye*, IV, 118).

Kur'an-ı Kerim'de minnet kelimesi yer almamakla birlikte aynı kökten türeyen farklı kelimeler yirmi yedi yerde geçmektedir. Bu âyetlerde genellikle iki anlamın söz konusu olduğu görülür. a) Allah'ın insanlara maddî ve mânevî nimetler ihsan etmesi. Bu âyetlere göre Allah'ın insanları hidayete erdirmesi (el-Hucurât 49/17), peygamberler göndermesi (Âl-i İmrân 3/164), dilettiği kullarına peygamberlik ve mucizeler vermesi (İbrâhim 14/11), sapkınlıktan ve onun doğurduğu belâlardan (el-Kasas 28/82), günahlardan (en-Nisâ 4/94), cehennem azabından (et-Tûr 52/27) koruması, kuluna istediğini vermesi (Tâhâ 20/36-37), mazlumları zorbaların elinden kurtarması (el-Kasas 28/5) O'nun insanlara olan sayısız lutuflarından bazılarıdır. En'am sûresinin 53. âyetinde insanların soy sop, makam ve mal gibi fânî ve aldatıcı şeylere göre değer taşıdığını zanneden Mekke'nin inkârcı ileri gelenlerinin yoksul ve kimsesiz müslümanları kastederek, "Aramızda Allah'ın kendilerine lutfunda bulunduğu kimseler bunlar mı?" diyerek onları küçümsedikleri bildirilmekte ve bu tutumları ile Allah tarafından tâbî tutuldukları imtihanı kaybettikleri belirtilmektedir. Minnet kavramı hadislerde de Allah'a nisbet edildiğinde "O'nun kullarına lutfkârlığı" mânâsında kullanılmıştır. Nitekim Hz. Ömer, Resûlullah'ın ve Ebû Bekir'in kendisinden hoşnut olmalarını Allah'ın kendisine bir lutfu olarak değerlendirirken minnet kavramına yer vermiştir (Buhârî, "Fezâ'ilü aşhâbi'n-nebi", 6). Bazı hadislerde "lu-

tufkârlık, ihsan ve ikram" şeklindeki olumlu anlamıyla Hz. Peygamber'e de nisbet edilmiştir (meselâ bk. *Müsned*, II, 482; Buhârî, "Humus", 16, 19, "Megâzi", 14). b) Bir kimsenin yaptığı iyiliği önemsemesi, başa kakması ve iyilik ettiği kimseden minnettarlık beklemesi. Bu bağlamdaki âyetlerde, insanın yaptığı iyiliği çok görüp iyilik ettiği kimseden minnettarlık beklemesi veya yaptığından daha fazla karşılık umarak iyilik etmesi yasaklanmaktadır (el-Müddessir 74/6; krş. Şevkânî, V, 375). Müminler, iyilik yaptıkları kimseleri kendilerine karşı minnet altında kalmış görerek hayırlarını boşa çıkarmaktan kaçınmaya davet edilmekte, bu davete uyanlara âhirette verilecek büyük mükâfat anlatılmaktadır (el-Bakara 2/262, 264). Müslüman olmalarını Hz. Peygamber'in başına kakıp ondan minnet bekleyenler eleştirilmekte ve Allah'ın onları imana erdirmesiyle gerçekte lutfunda bulunanın Allah olduğu, dolayısıyla asıl kendilerinin O'na minnettar olmaları gerektiği belirtilmektedir (el-Hucurât 49/17; krş. Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr, III, 369). İbn Kesîr bu âyetin tefsiri münasebetiyle şu olayı zikretmektedir: Huneyn zaferinden elde edilen kalınemlerin taksiminden memnun kalmayan bazı Medinelî müslümanlara hitaben Hz. Peygamber, "Ey ensâr topluluğu! Daha önce ben sizleri sapıklık içinde bir topluluk olarak bulmuşken Allah sizi hidayete erdirmemi mi? Bölünüp parçalanmışken sizi benim aracılığım ile uzlaştırıp kaynaştırmadı mı? Yoksul olduğunuz bir zamanda yine benim vasıtamla sizi varlıklı kılmadı mı?" demiş, onlar da her soruya, "Allah ve Resulü en büyük lutfkârdır" şeklinde cevap vermişlerdi (*Müsned*, III, 76; Buhârî, "Megâzi", 56).

İslâm'da iyilik sadece Allah rızası için yapıldığından kişinin iyilik ettiği kimseden maddî veya mânevî bir karşılık beklemesi, iyiliği başına kakması ve onu sıkıntıya sokması câiz görülmemiştir. Resûl-i Ekrem, Cenâb-ı Hakk'ın âhirette böyle davrananların yüzüne bakmayacağını belirtmiş (Müslim, "İmân", 171; Tirmizî, "Büyü", 5) ve bu davranışı kişinin cennete girmesine engel olarak göstermiştir (Tirmizî, "Birr", 41; Nesâî, "Eşribe", 5). Bununla birlikte iyilik gören kimsenin iyilik edene minnet duyması, iyiliği teşekkülre karşılması mümkünse iyiliğe iyilikle karşılık vermesi İslâm'da ahlâkın bir gereği olarak görülmüştür (Mâverdi, s. 205-206). Nitekim bir hadiste, "İnsanlara teşekkür etmeyen kimse Allah'a olan şükür borcunu da ödemiş olur" buyurulmuştur

MİNNET

(Ebû Dâvûd, "Edeb", 11; Tirmizî, "Birr", 35).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "menn" md.; İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, Kahire 1322, IV, 118; *Müsned*, II, 482; III, 76; Buhârî, "Humus", 16, 19, "Fez'âilü aşhâbi'n-nebî", 6, "Meğâzî", 14, 56; Müslim, "İmân", 171; İbn Mâce, "Du'â", 10; Ebû Dâvûd, "Edeb", 11; Tirmizî, "Büyü", 5, "Birr", 35, 41; Nesâî, "Eşribe", 5; Mâverî, *Edebü'd-dünyâ ve'd-dîn*, Beyrut 1398/1978, s. 205-206; Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr, *Muhtaşaru Tefsiri İbn Kesîr* (nşr. M. Ali es-Sâbûnî), Beyrut 1402/1981, III, 369; Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, Beyrut 1412/1991, V, 374-375.

MUSTAFA ÇAĞRICI

MINORSKY,
Vladimir Fedorovich
(1877-1966)

Rus şarkiyatçısı ve diplomatı.

Moskova'da hukuk öğrenimi gördükten sonra (1896-1900) Lazarev Doğu Dilleri Enstitüsü'ne devam ederek Arapça, Farsça, Türkçe ve İslâm tarihi okudu (1900-1903). Arkasından Dışişleri Bakanlığı'nda diplomat kadrosuyla görev aldı ve 1904-1917 yılları arasında Rusya'nın Tebriz, Tahran, İstanbul elçiliklerinde (1912-1914) çeşitli görevlerde bulundu. Ayrıca Osmanlı-İran sınır komisyonunda üyelik yaptı ve Rus Türkistanı valiliği emrinde çalıştı. Asya'da müslüman topraklarında geçirdiği diplomatik yılları ona büyük araştırma imkânları sağladı ve en önemli araştırmalarının biri olan, bâtinî fırkalarından Ehl-i Hak (Aliilâhîler) üzerine kaleme aldığı eserini yayımladı (*Materialy dlya izuçeniya persidskoy sektı Lyudi istiny ili Ali-lahi*, Moskva 1911).

Bolşevik İhtilâli'nin ardından ülkesine dönmediği için diplomatik mesleği sona eren Minorsky kendini akademik çalışmalarına adanmıştı. 1923'ten itibaren Paris'teki

Vladimir
Fedorovich
Minorsky

Ecole Nationale des Language Orientales Vivantes'ta Fars edebiyatı, daha sonra Türk dili ve İslâm tarihi dersleri vermeye başladı. 1932'de Londra Üniversitesi'ne bağlı The School of Oriental and African Studies'e Farsça hocası tayin edildi ve burada 1937'de profesör oldu; emekliye ayrıldığı 1944'ten sonra da görevini sürdürdü. 1948-1949 öğretim yılında misafir profesör sıfatıyla I. Fuâd Üniversitesi'nde (Kahire Üniversitesi) bulundu. Emekliliği boyunca Cambridge'de kalan Minorsky eserlerinin çoğunu bu dönemde kaleme aldı. 1951'de o yılki Milletlerarası Şarkiyatçılar Kongresi'ne katılmak üzere İstanbul'a, 1959'da I. Türk Sanatı Kongresi için Ankara'ya geldi. 1960 yılında Sovyet İlimler Akademisi tarafından Moskova'da yapılacak olan XXV. Milletlerarası Şarkiyatçılar Kongresi'ne davet edildi, bu vesileyle yıllardan beri görmediği ülkesine gitti. 25 Mart 1966'da Cambridge'de öldüğü zaman vasiyeti üzerine yakılan cenazesinin külleri Moskova'da gömüldü ve kütüphanesinin büyük bir kısmı St. Petersburg'daki Şarkiyat Enstitüsü'ne bağışlandı. British Academy, The School of Oriental and African Studies, Société Asiatique, Brüksel Üniversitesi, Deutsche Morgenländische Gesellschaft ve Royal Asiatic Society gibi bilim kurumları tarafından üye seçilen ve çeşitli şeref pâyeleriyle ödüllendirilen Minorsky'nin adına iki hâtıra kitabı yayımlanmıştır (*Yâd-nâme-i İrânî-yi Minorsky* [ed. Müctebâ Minovî-İrec Efşâr], Tahran 1969; *Iran and Islam: In Memory of the Late Vladimir Minorsky* [ed. C. E. Bosworth], Edinburg 1971).

Eserleri. Minorsky'nin esas ilgi alanı Türk-İran dünyasının tarihi coğrafyası olmakla beraber araştırmaları tarih, edebiyat, din, dil ve sanat alanlarını da içine alır. Dört dildeki (Rusça, Fransızca, İngilizce, Farsça) yayınlarının toplamı 270'i geçer; bunların 130'u 1925-1937 yılları arasında *Encyclopaedia of Islam*'a yazdığı maddelerdir. Neşriyatı içinde özellikle Arapça ve Farsça tarih-coğrafya kitaplarının İngilizce çevirileri önemli yer tutar. 1. *Hudûd al-âlam: The Regions of The World, A Persian Geography* (London 1937 → London 1970; Frankfurt 1993). 372 (982-83) yılında yazılmış Farsça bir anonim coğrafya kitabının ayrıntılı notlar ilâvesiyle yapılan tercümesidir. Bu tercüme Vasilij V. Barthold'un tıpkıbasımı (Leningrad 1930) esas teşkil etmiş, ayrıca yayının başında onun önsözüne yer verilmiştir. 2. *Sharaf al-Zamân Tâhir Marvazi: on China, the Turks and India*

(London 1942 → Frankfurt 1993). Mervezi'nin tarihi ve etnografik açıdan önemli bilgiler içeren *Tabâ'î'u'l-hayevân*'ından seçilmiş bazı bölümlerin orijinal metinleriyle birlikte ve geniş açıklamalar ilâvesiyle yapılan çevirisidir. 3. *Tadhkirat al-Mulûk: A Manual of Safavid Administration (c. 1137/1725)* (London 1943; Cambridge 1980). Eserin Farsça metninin tıpkıbasımı ve açıklamalı tercümesidir. Kitabı daha sonra Seyyid Muhammed Debîr Siyâki, Minorsky'nin notlarından Mes'ûd Receb Niyâ tarafından Farsça çevirisiyle birlikte tahkik ederek yayımlamıştır (Tahran 1368 hş.). 4. *Studies in Caucasian History* (Cambridge 1953). Gence Şeddâdîleri ile Ani Şeddâdîleri'ni ve Selâhadîn-i Eyyûbî'nin ilk dönemlerini ele alan bir çalışmadır. 5. *er-Risâletü's-sânîye li-Ebî Dülef (Abû-Dulaf's Second Risâla; Kahire 1955)*. Ebû Dülef Mis'ar b. Mühelhil'in IV. (X.) yüzyılda İran'a yaptığı seyahati anlatan ikinci risâlesinin şerhiyle birlikte Arapça metni ve tercümesidir. 6. *A History of Sharvan and Darband in the 10th-11th Centuries* (Cambridge 1958). Münecimbaşı Ahmed Dede'nin *Şahâ'ifü'l-aşbâr*'ından Şirvan ve Derbend'le ilgili kısmın çevirisidir. Yayımlanmamış Arapça metne dayanan çalışmada 500 (1106) yılında Derbend'de yazılmış, Münecimbaşı'nın ana kaynağını oluşturan ve aslı günümüze ulaşmayan, *Târih-i Bâbü'l-ebvâb* kısmen yeniden inşa edilmiştir. 7. *The Chester Beatty Library (Dublin): A Catalogue of the Turkish Manuscripts and Miniatures* (Dublin 1958). 8. *Calligraphers and Painters: A Treatise by Qâdi Ahmad, son of Mir Munshî (c. 1015/1606)* (Washington 1959). Kadî Mir Ahmed Münşî'nin *Gülîstân-ı Hüner* adlı Farsça eserinin tercümesidir. 9. *Persia in A.D. 1478-1490: An Abridged Translation of Fadlullâh b. Rûzbihân Khunji's Târih-i 'Âlam-ârâ-yi Aminî* (London 1957).

Minorsky bunların dışında Barthold'un Türkistan tarihi, Yedisu bölgesi tarihi, Uluğ Bey ve Mir Ali Şir hakkındaki dört çalışmasını, Rus şarkiyatçısı V. D. Smirnov'un torunu olan eşi Tatiana Shebunina Minorsky ile birlikte Rusça'dan İngilizce'ye çevirmiştir (*Four Studies on the History of Central Asia*, I-III, Leiden 1956-1961). Onun çeşitli yazıları bir araya getirilerek iki ayrı yayın halinde tekrar basılmıştır (*Iranica: Twenty Articles* [Hertford 1964], *The Turks, Iran and Caucasus* [London 1978]; yayınlarının tam listesi için bk. V. Minorsky, *Iranica: Twenty Articles*,